

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ «ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

Θεματικοί Άξονες

- Η αξία της παιδείας (οι φορείς και ο ρόλος τους) – Δια βίου μάθηση.
- Διάκριση των όρων παιδεία – εκπαίδευση.
- Η εκπαίδευση και ο ρόλος της ειδικά στην εποχή μας.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και η σχέση του με το μαθητή.
- Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση– Ευρωπαϊκή διάσταση.
- Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα.
- Το όραμα για ένα ιδανικό σχολείο – Ισότητα ευκαιριών στη μόρφωση.

Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο...

προβληματιστείτε λίγο για το ρόλο και την προσφορά της παιδείας σε μια πολιτεία και προσπαθήστε να διακρίνετε τους όρους Παιδεία – Εκπαίδευση

Η αισθητική παιδεία του ελληνικού λαού

[...] Πολλά είναι τα αγαθά του πνεύματος, πολλοί οι δρόμοι που οδηγούν προς αυτά, πολλοί οι τρόποι της παιδείας. Όσα αγαθά, τόσες και μορφές παιδείας. Παιδεύεται ο άνθρωπος και για τη θεωρία και για την πράξη. Παιδεύεται στον πρακτικό λόγο για να γίνει ηθική προσωπικότητα, για να γίνει αυτόγνωμος πολίτης, με κοινωνική συνείδηση– παιδεύεται στο θεωρητικό λόγο για να γίνει εργάτης μιας ειδικής επιστήμης ή της καθολικής επιστήμης, της φιλοσοφίας. Παιδεύεται στον αισθητικό λόγο για να φθάση στη νόηση και στην πλαστοργία του ωραίου.¹

Όλες αυτές οι μορφές παιδείας πρέπει να βρίσκονται σε μίαν από βαθιά προσδιορισμένη συνοχή, σε μίαν αυστηρή ισορροπία αναμεταξύ τους. Γι' αυτό θα ήταν σωστότερο να τις πραγματευόμαστε, ως ένα σημείο τουλάχιστον, όλες μαζί. Αλλά, είτε γιατί μερικών μορφών η έρευνα θα μας τραβούσε πολύ μακριά, είτε γιατί άλλες πάλι μορφές είναι κατ' ανάγκην μελετήματα ευθετώτερων καιρών, θα περιορισθούμε σήμερα σε μια μορφή της παιδείας, που ήταν ανέκαθεν στη νέα Ελλάδα παραμελημένη, ή μάλλον αγνοημένη, και που χωρίς αυτήν αύριο δε θα μπορέσωμε να αναπτύξωμε σύμμετρα και αρμονικά την πολύπλευρη ψυχή του λαού μας, προ παντός των πολλών, που σ' αυτών πρώτα-πρώτα την εξύψωση θα αποβλέψη η αυριανή συγχρονισμένη κοινωνική πολιτεία.

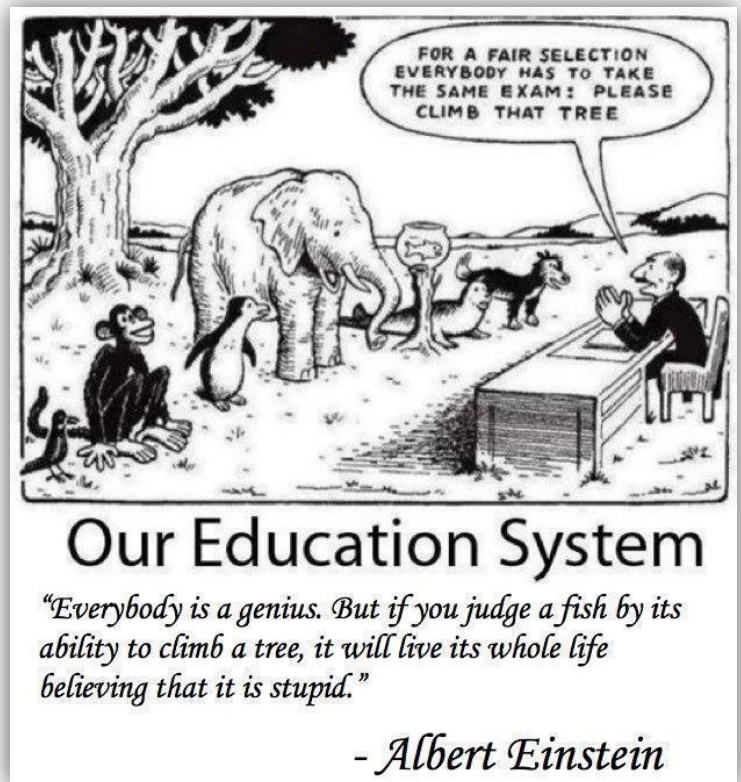
Λέγοντας παιδεία δεν εννοούμε μόνο τη συστηματική σχολική παιδεία, αλλά κάθε στιγμή ζωής όπου κάποια πνευματική δύναμη προσφέρει ένα άλλο νόημα σε κάποιον που δεν το κατέχει. Αυτή η δύναμη μπορεί να είναι ο δάσκαλος, ο γονιός, ο φίλος, ο πολιτικός, ο κήρυκας, ο ηθοποιός· μπορεί όμως να είναι και ένα τραγούδι, μια εικόνα, ένα μνημείο, η γραμμή ενός βουνού, ο μίσχος ενός άνθους. Και η λεγόμενη αυτοπαιδεία χωράει σ' αυτόν τον ορισμό. Γιατί τι άλλο σημαίνει κι αυτή, παρά πως ωρισμένες πιο προηγμένες λειτουργίες ενός ανθρώπου, με τη βοήθεια ενδεχομένως και άλλων εξωτερικών στοιχείων (βιβλίων, εικόνων κτλ.), παιδεύουν άλλες λιγώτερο προηγμένες λειτουργίες του ίδιου ανθρώπου. Και εδώ η ύπαρξη δύο στοιχείων, του παιδευόντος και του παιδευομένου, είναι λογικά απαραίτητη. Η παιδεία είναι μια αδιάκοπη λειτουργία της ζωής που μας καταλαμβάνει από τη στιγμή που θα γεννηθούμε και μας παρακολουθεί, άλλοτε πιο έντονη, σε ξύπνιο και σε ύπνο, ως την τελευταία μας πνοή.[...]

Κων/νος Τσάτσος
«Πριν το ξεκίνημα»

¹ Υπάρχουν τόσοι τρόποι παιδείας όσες και απόλυτες αξίες. Και αυτό γιατί κάθε μια κινεί διαφορετικές λειτουργίες του πνεύματος και απαιτεί γι' αυτό μια διαφορετική μέθοδο. Είναι φυσικό άλλωστε όλος ο δρόμος –και δρόμος είναι «η μεθ' οδός»– να προσδιορίζεται από το τελικό του τέρμα, την απόλυτη αξία.

Παιδεία: κάθε στιγμή ζωής όπου κάποια πνευματική δύναμη προσφέρει ένα άλλο νόημα σε κάποιον που δεν το κατέχει. Κάθε κοινωνική λειτουργία που παρέχει γνώσεις και αξίες στον άνθρωπο, με στόχο την ηθικοπνευματική και την κοινωνική του ολοκλήρωση. Η διαδικασία της αγωγής, που στοχεύει στην πνευματική, ηθική και κοινωνική ολοκλήρωση του ατόμου. Η πολύπλευρη μόρφωση και η σφαιρική καλλιέργεια του ανθρώπου συναποτελούν την έννοια της παιδείας.

Εκπαίδευση: συστηματική σχολική παιδεία (θεσμοθετημένη μορφή παιδείας που παρέχει η πολιτεία στους πολίτες) Η συστηματική διαδικασία μετάδοσης γνώσεων, σε παιδαγωγικά κυρίως ιδρύματα, με στόχο την ανάπτυξη των πνευματικών, σωματικών και ηθικών ικανοτήτων του ατόμου (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση). Στόχος να προσφέρει γνώσεις, δεξιότητες και εφόδια για να προσανατολίσει τους νέους επαγγελματικά (να αποκτήσουν ειδικά προσόντα).

Ο ρόλος - προσφορά της παιδείας

- Μετάδοση γνώσεων → διεύρυνση πνευματικών οριζόντων/επαγγελματική κατάρτιση
- Αναπτύσσει κριτικό στοχασμό/αυτόνομη βούληση
- Ηθικοπνευματική καλλιέργεια/ πνευματική εξύψωση του ατόμου
- Εξανθρωπίζει τον άνθρωπο/δημιουργεί ηθική προσωπικότητα
- Συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση του ατόμου
- Διαμορφώνει την πολιτική αγωγή του ατόμου
- Καλλιεργεί το δημοκρατικό ήθος
- Δίνει νόημα και αξία στη ζωή
- Διαμορφώνει ορθή εθνική συνείδηση
- Προωθεί το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την προώθηση της δικαιοσύνης και ειρήνης στον κόσμο
- Προωθεί τη διεθνή κατανόηση και συνεργασία/συμβάλλει στη συναδέλφωση των λαών
- Προσφέρει πνευματικό εξοπλισμό για να είναι ο άνθρωπος κύριος κι όχι δούλος των τεχνολογικών επιτευγμάτων (Η/Υ, διαδίκτυο...)
- Περιβαλλοντική αγωγή
- Εκπαιδεύει των καταναλωτή για να μη γίνεται θύμα της υπερκατανάλωσης
- Ολοκλήρωση προσωπικότητας

Οι φορείς της παιδείας και ο ρόλος τους

Σχολείο, οικογένεια, πολιτεία, κοινωνικό περιβάλλον (θεσμοί, πολιτισμός), πολιτικό περιβάλλον(βουλή, κυβέρνηση, δικαστική εξουσία) κόμματα, ΜΜΕ, Η/Υ, πολιτιστικό περιβάλλον (βιβλίο, όμιλοι, σύλλογοι, τέχνη, θέατρο, κινηματογράφος), η φύση

Αυτοπαιδεία και δια βίου μάθηση (αυτομόρφωση και συνεχής μάθηση)

Παράγοντες στη σύγχρονη κοινωνία καθιστούν αυτό το ρόλο κυρίαρχο για όλη τη ζωή μας:

«Με άλλα λόγια, η δια βίου μάθηση- η δια βίου γνώση- μας υποχρεώνει να επανατοποθετούμαστε διαρκώς απέναντι σε μια πραγματικότητα που αλλάζει με ταχύτατους ρυθμούς».

Η δια βίου μάθηση υπαγορεύει στον καθένα ότι **η γνώση που ήδη κατέχει δεν είναι επαρκής / αρκετή αλλά οφείλει να διευρύνει τα όρια αυτής συνεχώς**. Στην **εποχή της πληροφορικής η επεξεργασία των δεδομένων είναι ταχύτατη**, στοιχείο που υποχρεώνει κάποιον να βρίσκεται σε κατάσταση πνευματικής εγρήγορσης και όχι εφησυχασμού.

Υπάρχει γρήγορη απαξίωση των γνώσεων, ανάπτυξη τεχνολογίας, καταιγισμός πληροφοριών, ποικιλία κοινωνικών - εργασιακών - γεωγραφικών και πολιτισμικών πλαισίων, εγκατάλειψη επαγγελμάτων.

Ρόλος της δια βίου μάθησης

Προσωπική ανάπτυξη, επαγγελματική ανέλιξη, συστηματική απόκτηση-ανανέωση- αναβάθμιση των γνώσεων, δεξιοτήτων και αντιλήψεων, ενίσχυση κοινωνικής συνοχής, οικονομική ανάπτυξη

Ανθρωπιστική παιδεία και τεχνοκρατική εκπαίδευση, απαραίτητες για τη διαμόρφωση του ολοκληρωμένου ανθρώπου:

Οι στόχοι ενός σχολείου απαιτείται να συνδυάζουν τις εξής δύο πτυχές:

- Να καλύπτουν τις ανάγκες της εκάστοτε πραγματικότητας/ να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις που έχει μια κοινωνία σε μια δεδομένη στιγμή και να υπηρετούν παράλληλα τις θεμελιώδεις αρχές της παιδείας, της αγωγής, της μόρφωσης. Με αφετηρία τη θέση αυτή κατανοούμε ότι ο χαρακτήρας της σύγχρονης εκπαίδευσης επιβάλλεται να είναι όχι μόνο τεχνοκρατικός επειδή ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός, η εξειδίκευση και οι οικονομικοί δείκτες πρωτοστατούν στη διαμόρφωση του γενικού κλίματος της εποχής μας.
- Ο άλλος πόλος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι ο ανθρωπιστικός που θα βασίζεται στη διαφύλαξη της γλώσσας / των κοινωνικών αξιών / της θρησκείας, θα αποβλέπει στην κατάκτηση της αυτογνωσίας / στην καλλιέργεια των αισθητικών κριτηρίων / κλπ. Η αρμονική σύνθεση των δύο αυτών προσανατολισμών είναι η βασική συνθήκη για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Αναλυτικότερα, η ανθρωπιστική παιδεία που το σχολείο καλείται να μεταδώσει μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος έχει τους ακόλουθους άξονες:

Σχολικός θεσμός:

Αξιοποίηση των πνευματικών δυνάμεων του ατόμου / του προβληματισμού / της κριτικής ικανότητας / της απαλλαγής από προλήψεις κλπ. Στόχος θα είναι η ευρυμάθεια / η σφαιρική αντίληψη των προσλαμβανόμενων μηνυμάτων κλπ. Η ηθικοποίηση των μαθητών με την καλλιέργεια της εντιμότητας / της ειλικρίνειας / της αξιοπρέπειας / της πίστης στην αλήθεια. Αποφασιστικής σημασίας κρίνεται η συμβολή του σχολείου για τη βελτίωση και την τελειοποίηση του χαρακτήρα των νέων / για την εσωτερική πληρότητά τους / για την κατάκτηση του αυτοσεβασμού και τελικά της εσωτερικής ελευθερίας.

Ανθρωπιστική παιδεία

- Η ανθρωπιστική παιδεία δίνει έμφαση στον άνθρωπο και όχι στην εξειδίκευση και στην τεχνοκρατία.
- Είναι αυτή που αποβλέπει με τις μεθόδους της στη γενική καλλιέργεια / στην πολυεπίπεδη μόρφωση του ατόμου και όχι στην τυποποιημένη γνώση για την επιτυχία στις παγκύπριες εξετάσεις.
- Μέσω του ανθρωπιστικού προσανατολισμού της εκπαίδευσης η καλλιέργεια της εσωτερικής ελευθερίας / της ευαισθησίας / της ηθικότητας / της αξιοπρέπειας / του σεβασμού / της εντιμότητας μπορεί να λειτουργήσει ως αντίβαρο στην κυριαρχία της τεχνολογίας.
- Συντελεί στη διαμόρφωση ενάρετου ήθους (ηθικές αξίες), προβάλλει τις αξίες της ειρήνης, ελευθερίας, δικαιοσύνης, σεβασμού, ισότητας, αλληλεγγύης
- Διδάσκει στον άνθρωπο τα δικαιώματα, αλλά και τις υποχρεώσεις που έχει ως πολίτης, να συμμετέχει δηλαδή ενεργά στις πολιτικές διαδικασίες και να σέβεται τα δικαιώματα του άλλου αλλά και τη φύση και την ανθρώπινη πολιτιστική δημιουργία
- Οξύνει την κριτική ικανότητα, ώστε να δίνει λογική εξήγηση σε όσα συμβαίνουν γύρω του, να στοχάζεται, να αποφασίζει ελεύθερα και να εκφράζεται καλά
- Καλλιεργεί την ευαισθησία και την καλαισθησία

Τεχνοκρατική εκπαίδευση (τεχνολογική, εξειδικευμένη)

- Αξιοποιούνται οι δημιουργικές και παραγωγικές δυνατότητες του ανθρώπου
- Ο νέος αποκτά ειδικές επαγγελματικές γνώσεις (προετοιμάζει τους νέους για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις υψηλές απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς εργασίας
- Αυξάνεται η παραγωγικότητα
- Είναι δυνατή η εκμετάλλευση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών

Άσκηση 1^η

Να αναπτύξετε σε ένα κείμενο 250 περίπου λέξεων
το ρόλο της Ανθρωπιστικής παιδείας και της Τεχνοκρατικής εκπαίδευσης.

Άσκηση 2^η

Αφού διαβάσετε το κείμενο που ακολουθεί «*Η φυσιогνωμία του δασκάλου*» του Ε. Π. Παπανούτσου, να αναπτύξετε σε δύο χωριστές παραγράφους τα θέματα:

- α) Ποια είναι τα σπουδαιότερα γνωρίσματα που πρέπει να έχει ο δάσκαλος;
- β) Σε τι διαφέρει ο δάσκαλος από τους άλλους επαγγελματίες;

Η φυσιогνωμία του δασκάλου

Το οποιοδήποτε επάγγελμα, όταν ασκείται με επίγνωση, φορτώνει στους ώμους του ανθρώπου ευθύνες, άλλοτε μεγαλύτερες και άλλοτε μικρότερες. Ανεύθυνο δεν είναι κανένα. Και αν για τις ευθύνες του ο επαγγελματίας δεν καλείται να δώσει λόγο στις δικαστικές Αρχές ή σε άλλους αντιπροσώπους της εξουσίας, θα υποστεί τον έλεγχο από τον εαυτό του, από τη δική του συνείδηση. Ο υδραυλικός που τοποθετεί ή επιδιορθώνει ένα θερμοσίφωνα στο σπίτι μας, ο κομμωτής που μας καλλωπίζει, ο μηχανικός που σχεδιάζει ένα γεφύρι, δεν είναι λιγότερο υπεύθυνοι από το γιατρό που κάνει μια διάγνωση, το φαρμακοποιό που εκτελεί μια συνταγή, ή το δικαστή που βγάζει μια καταδικαστική (ή μίαν αθωωτική) απόφαση. Γιατί ένας κακός χειρισμός, από άγνοια ή αμέλεια, απροσεξία ή βιασύνη, του υδραυλικού, του κομμωτή ή του μηχανικού μπορεί να προκαλέσει

βαρύτατες και κάποτε ανεπανόρθωτες ζημιές στους συνανθρώπους, όπως και μια πλάνη του γιατρού, του φαρμακοποιού ή του δικαστή. Τη μια φορά καίγεται ένα σπίτι, παραμορφώνεται ένα πρόσωπο, πέφτει στο γκρεμό ένα όχημα· την άλλη βασανίζεται ή πεθαίνει ένας άνθρωπος, πληγώνεται το αίσθημα του Δικαίου και υπονομεύεται η κοινωνική ευστάθεια. Όλα λοιπόν τα έργα, τα πιο ευγενή και τα πιο βάνανσα, έχουν τις ευθύνες τους. Δηλαδή μιαν ηθική διάσταση. [...] Κανένα έργο δεν είναι τόσο φορτωμένο με βαριές, βαρύτατες ευθύνες όσο το παιδευτικό, το έργο του δασκάλου. Η έννοια του «δασκάλου» χρειάζεται πολλές διευκρινήσεις.

Δάσκαλος δεν είναι εκείνος που μαθαίνει στα παιδιά μας τα σχολικά «γράμματα», καλούς τρόπους ή μουσική, κολύμπι, ξιφασκία και άλλα αθλητικά ή ψυχαγωγικά παιχνίδια. Αυτά τα «μαθήματα» είναι εξωτερικά, μένουν στην επιφάνεια, σαν τα ρούχα που φορούμε (και τ' αλλάζουμε ή τα πετούμε). Δεν εισχωρούν παραμέσα, στην ψυχή μας, δεν μας πλάθουν, δεν διαμορφώνουν αυτό που ονομάζουμε προσωπικότητά μας: το πνεύμα, το ήθος, το χαρακτήρα μας. (Πόσο εύκολα λέγονται αλλά δύσκολα εννοούνται αυτές οι κομψές λέξεις...). Εκτός εάν εκείνοι που τα προσφέρουν δεν περιορίζονται στην απλή μετάδοση εξωτερικών, επιδερμικών γνώσεων, αλλά αποβλέπουν σ' αυτό το σκοπό και μεταχειρίζονται τα μαθήματα που διδάσκουν ως μέσα για να τον επιτύχουν. Τότε πραγματικά ο φιλόλογος ή ο μαθηματικός, ο μουσικός ή ο γυμναστής είναι δάσκαλος και το έργο του αξίζει να λέγεται παιδευτικό. Διαφορετικά μοιάζουν με τους ανύποπτους «βοηθούς» που τους παίρνει μαζί του ο «τεχνίτης», για να του κουβαλούν τα υλικά, να του δίνουν στο χέρι τα εργαλεία, ή και να εκτελούν μικροδουλειές, χωρίς πρωτοβουλία και ευθύνη, αφού άλλωστε δεν έχουν σαφή και πλήρη γνώση ούτε του τελικού σκοπού ούτε της μεθόδου που οδηγεί στην πραγμάτωσή του. Τέτοια έργα, δευτερεύοντα και χωρίς βαθύτερη σημασία για την αγωγή των νέων ανθρώπων, οι αρχαίοι Αθηναίοι τα ανάθεταν σε δούλους –όπως και τα οικιακά, τα έργα του νοικοκυριού... Από το «δάσκαλο» περιμένουμε κάτι άλλο: ώριμος αυτός, γεμάτος από την πείρα της ζωής που αποκτάται με κόπο και με πόνο, να σταθεί κοντά στον νέο, τον άπληρο¹ άνθρωπο και να τον βοηθήσει να ωριμάσει, να ενηλικιωθεί πνευματικά, να γίνει ένας αυθύπαρκτος άνθρωπος. Υπάρχει όμως και μια άλλη, πολύ σημαντική διαφορά που χωρίζει το δάσκαλο από τους άλλους επαγγελματίες, και τον πλησιάζει προς όσους ασκούν μέσα στην κοινωνία ευγενή, σοβαρά και για τούτο ευαίσθητα λειτουργήματα, όπως π.χ. ο ιερέας, ο δικαστής, ο πολιτικός. Όταν καλούμε ένα αρχιτέκτονα να μας σχεδιάσει το σπίτι που θα χτίσουμε, ή πηγαίνουμε σ' ένα γιατρό να μας χειρουργήσει ή διαπραγματευόμαστε ένα ζωγραφικό πίνακα που μας αρέσει, δεν ρωτούμε (θα ήταν ανόητο να ρωτήσουμε) για το ήθος του αρχιτέκτονα, του γιατρού, του ζωγράφου, τι είδος άνθρωπος είναι, τι χαρακτήρα έχει, αν μπορούμε να έχουμε εμπιστοσύνη στην ευσυνειδησία, στην ευγένεια των αισθημάτων, στην αρετή του. Όλα αυτά –πιστεύουμε– αφορούν την ιδιωτική ζωή, είναι άσχετα με το έργο που ζητούμε, και επομένως δεν μας ενδιαφέρουν. Κι ένας ακόλαστος αρχιτέκτων, κι ένας υποκριτής ή αναξιόπιστος χειρουργός, κι ένας άτακτος στη ζωή του καλλιτέχνης μπορεί να κάνει άριστα τη δουλειά του. Στο δάσκαλο όμως που έχει αμφίβολο ήθος, εμπαθή και διεστραμμένο χαρακτήρα, πώς να παραδώσουμε το παιδί μας να το μορφώσει; Σ' αυτόν (καθώς λέγει ο Πλάτων στο περίφημο προοίμιο του «Πρωταγόρα» με το στόμα του Σωκράτη) πάμε και δίνουμε όχι το σώμα αλλά την ψυχή μας· είναι λοιπόν δυνατόν να αδιαφορήσουμε για τον ψυχικό του κόσμο, για το ποιόν της προσωπικότητάς του; – Μα είναι λαμπρός μαθηματικός, εξάιρετος φιλόλογος, θαυμάσιος γυμναστής... – Παρ' όλες όμως αυτές τις ιδιότητες του μπορεί να μην είναι «άνθρωπος» στις ηθικές διαστάσεις του, οπότε κάνει για ερευνητής, για συγγραφέας, για συνδικαλιστής, αλλά δεν κάνει για δάσκαλος. Κάτι περισσότερο, κάτι πιο πέρα από τα προσόντα αυτά χρειάζεται ο δάσκαλος: μέταλλο ψυχής γνήσιο και υψηλής ποιότητας. (Ο αναγνώστης θα έχει, πιστεύω, καταλάβει ότι στη σειρά τούτων των σκέψεων η «αρετή» δεν εννοείται με στενή έννοια, ούτε προσδιορίζεται με τα κοινά μέτρα).

Ποια ακριβώς είναι, μέσα στο χαρακτηρολογικό πίνακα, η ιδιομορφία του δασκάλου; Πολλά γνωρίσματά της έχουν επισημάνει όσοι έχουν συστηματικά μελετήσει το θέμα. Θα περιοριστώ σε τρία, τα κατά τη γνώμη μου σπουδαιότερα.

1. Στόφα δασκάλου έχει εκείνος που παραμένοντας ενήλικος μπορεί να γίνεται παιδί –και κάθε χρόνο, με τα νέα παιδιά που έρχονται στα χέρια του, να γίνεται ένα νέο παιδί. Τούτο μπορούμε να το διατυπώσουμε και αλλιώς: ο αληθινός δάσκαλος ενηλικιώνεται παραμένοντας παιδί στην ψυχή – άνθρωπος δηλαδή αγνός, δροσερός, εύπλαστος. –Αδύνατο να φαντασθεί κανείς πόσο δύσκολο, υπεράνθρωπο σχεδόν, είναι αυτό που του ζητούμε: να συνθλίψει μέσα του το χρόνο, να γερνάει φυσιολογικά και όμως να μένει νέος στην ψυχή, για να μπορεί να έχει εύκολη την πρόσβαση στα αισθήματα, στις σκέψεις, στις επιθυμίες του νέου ανθρώπου που θα διαπαιδαγωγήσει, να τον «καταλαβαίνει», να χαίρεται και να διασκεδάει μαζί του, να σκέπτεται τις σκέψεις του, να επιθυμεί τις επιθυμίες του, να πονάει τον πόνο του. Να κατορθώνει δηλαδή εκείνο που δεν μπορούν να επιτύχουν

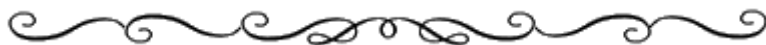
οι γονιοί (πιο πολύ ο πατέρας παρά η μητέρα), όταν η ηλικία έχει υπέρμετρα μεγαλώσει την απόσταση που τους χωρίζει από τα παιδιά τους. «Μιλούν» παραπονούνται «μια άλλη γλώσσα, ακατανόητη για μας». Ο δάσκαλος λοιπόν πρέπει ακριβώς να καταλαβαίνει, να μιλεί αυτή τη γλώσσα, για να συνεννοείται με τους νέους, για να μπορεί να έρχεται πολύ κοντά τους και να τους παραστέκεται στις δυσκολίες που θα βρουν πορευόμενοι την (ανώμαλη και επικίνδυνη) οδό της ζωής. Όσοι βλέπουν με σκεπτικισμό τούτο το «πλησίασμα» και κάποτε ανησυχούν για τις συνέπειές του, θα αναθεωρήσουν τη στάση τους άμα σκεφτούν ότι, εάν δεν πάμε κοντά στο παιδί, δεν θα το φέρουμε ποτέ κοντά μας, και όσο μακριά του στεκόμαστε, τόσο κι εκείνο θα σταθεί ακόμα πιο μακριά από μας. Με αυτό το πρίσμα θεωρούμενο το έργο του δασκάλου είναι σήμερα πολύ πιο δύσκολο από όσο ήταν στις άλλες εποχές. Γιατί με τον ιλιγγιώδη ρυθμό που εξελίσσονται σήμερα οι κοινωνίες μας, η απόσταση (όχι χρόνου, αλλά αντιλήψεων και διαθέσεων «νοοτροπίας») που χωρίζει τη μια γενεά από την άλλη έχει γίνει εκπληκτικά μεγάλη. Ο κόσμος μας δεν είναι πια ο δικός τους και για να μετατεθεί κανείς στη δική τους «πραγματικότητα», όπως μόνο ο αληθινός δάσκαλος μπορεί να το κάνει, είναι σωστός άθλος. Ποτέ δεν ήταν το παιδευτικό λειτουργήμα τόσο δύσκολο όσο σήμερα.

2. Το δεύτερο που ζητούμε από το δάσκαλο είναι: στις σχέσεις του με το μαθητή σ' ένα στόχο να βλέπει πάντοτε σταθερά –πώς να αχρηστέψει τον εαυτό του. Ξέρετε άλλο επάγγελμα που αποκλειστική επιδίωξή του έχει να αχρηστεύει τις υπηρεσίες του; Ο νους μας πηγαίνει στο ιατρικό: όταν μας θεραπεύσει, ο γιατρός παύει να μας είναι χρήσιμος. Αν όμως καλοεξετάσουμε τα πράγματα, δεν θα εξαιρέσουμε ούτε το γιατρό, γιατί και το σώμα που υπερνίκησε μια νόσο, φθείρεται διαρκώς με την ηλικία και έχει πάντοτε την ανάγκη του γιατρού. Με το δάσκαλο συμβαίνει το αντίθετο. Επιτυχημένος είναι εκείνος ο δάσκαλος που έκανε με το έργο του τόσο ώριμο το μαθητή του, ώστε εκείνος να μην τον χρειάζεται πια. Αυτό είναι το μεγάλο κατόρθωμα, ο θρίαμβος του δασκάλου: να κάνει το νέο άνθρωπο σε τέτοιο βαθμό αυθύπαρκτο και ανεξάρτητο –στον τρόπο που μεθοδεύει τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις του, που κάνει τις εκτιμήσεις του, που καταρτίζει το πρόγραμμα της δράσης του, που βλέπει και σημασιολογεί τον κόσμο και τη ζωή– ώστε να μην έχει πλέον ανάγκη από τη χειραγώγηση κανενός άλλου, ούτε φυσικά του δασκάλου του. Πώς γίνεται όμως αυτός ο διανοητικός και ηθικός απογαλακτισμός; Πρώτα πρέπει να τον θελήσει και να τον επιδιώξει ο δάσκαλος, πράγμα πολύ σπάνιο, άμα συλλογιστεί κανείς πόσο εγωιστής και ματαιόδοξος, δεσποτικός και αδιάλλακτος γίνεται ο άνθρωπος, όταν συμπεριφέρεται προς τους άλλους από «θέσιν ισχύος». Και έπειτα πρέπει να μπορεί να τον επιτύχει, γιατί πολύ λίγοι είναι ικανοί για ένα τέτοιο λεπτό και δύσκολο έργο. Κλασικό και अपαραμίλλο υπόδειγμα δασκάλου απ' αυτή την άποψη θα παραμείνει ο αρχαίος Σωκράτης (όπως μας τον παρουσιάζουν τα κείμενα των μαθητών του, του Πλάτωνα και του Ξενοφώντα). Αυτός –έλεγε στους νέους που ζητούσαν τα φώτα του– δεν ξέρει τίποτα και όπως η μητέρα του, η Φαιναρέτη η μαμή, ξεγεννούσε τις επίτοκες μητέρες, δεν γεννούσε τα παιδιά που έφερνε στον κόσμο, το μόνο που μπορούσε κι εκείνος να τους προσφέρει, είναι να τους παρασταθεί στον πνευματικό τοκετό, για να γεννήσουν υγιείς ιδέες, όχι ανάπηρα πλάσματα. Η «μαιευτική» είναι λοιπόν η μέθοδος και η τέχνη του αληθινού δασκάλου: με αυτήν ό,τι μαθαίνει ο νέος είναι δική του κατάκτηση, όχι ξένη εισφορά. Κάτι περισσότερο: με αυτήν μαθαίνει το «πώς να μαθαίνει», μόνος και αυτοδύναμος. Το πώς επομένως θα πάψει να χρειάζεται το δάσκαλο.

3. Άφησα τελευταία την κύρια ιδιότητα (ορθότερα: την πρώτη αρετή) του δασκάλου: την αγάπη του στο παιδί. Στο παιδί που δεν είναι δικό του, αλλά γίνεται δικό του, όταν συνδεθεί μαζί του με την παιδευτική σχέση. Στο παιδί ως παιδί, ως ένα δηλαδή νέο και τρυφερό βλαστάρι, που δεν έχει ακόμα ξεδιπλώσει τα φύλλα του, αλλά κλείνει μέσα του τόσους θησαυρούς –νοημοσύνης, ευαισθησίας, δραστηριότητας– και περιμένει τη δική του στοργή και φροντίδα για ν' ανθοβολήσει, ν' αναπτυχθεί και να ολοκληρωθεί. Είναι απίστευτο με πόση αγάπη (ανιδιοτελή, θερμή, αφειδώλευτη) αφοσιώνεται ο αληθινός δάσκαλος στους μαθητές του. Το παιδί που του εμπιστεύτηκαν να διδάξει, γίνεται ο άξονας της ζωής του, αυτό της δίνει το περιεχόμενο και το νόημά της. Έχουμε και στο κεφάλαιο τούτο της ψυχολογίας του δασκάλου ένα κλασικό και απαραμίλλο υπόδειγμα: την άγια μορφή του Pestalozzi.² Σ' ένα ατελείωτο έργο του («ο άρρωστος Pestalozzi προς το υγιές Κοινόν», 1812) εξομολογείται: «Όταν μέσα στη συναίσθηση της μεγάλης καταστροφής, μέσα στην πιο μεγάλη αγανάκτησή μου για όσα με περιτριγύριζαν, έβρισκα ένα παιδί στο δρόμο και τόβαζα κοντά στο στήθος μου και το μάτι του εσωτερικού του ουρανού μόλις έστω άγγιζε το σκληρό μου βλέμμα, τότε χαμογελούσε αμέσως το μάτι μου όπως το μάτι του παιδιού και ξεχνούσα ουρανό και γη, ξεχνούσα ακόμη –θάλεγα– και του Θεού και των ανθρώπων τη δικαιοσύνη και ζούσα μέσα στη μακαριότητα της ανθρώπινης φύσης και της άγιας αθωότητάς της, έτσι καθώς χανόμουν κυριολεκτικά, ή μάλλον ξανάβρισκα τον εαυτό μου μέσα στο παιδί που κρατούσα πάνω στο στήθος μου. Ξαναχαιρόμουν τότε πάλι με βαθιά συγκίνηση για την ύπαρξή μου με την άγια χαρά που έβαζε μέσα στην ερημωμένη μου ψυχή η ύπαρξη του παιδιού που καθόταν απάνω μου». Ας προσέξουμε σ' αυτή τη θαυμάσια σελίδα τη φράση του μεγάλου Ελβετού:

«Ξανάβρισκα τον εαυτό μου μέσα στο παιδί». Με την αγάπη που διεγείρει ανεξάντλητα την παιδαγωγική ακτινοβολία, ο αληθινός δάσκαλος ξαναβρίσκει τον εαυτό του μέσα στο παιδί.

Ε. Π. Παπανούτσος
«Οι δρόμοι της ζωής»

Αφού διαβάσετε τα κείμενα που ακολουθούν, να προβληματιστείτε με τα παρακάτω:

- ποιο το περιεχόμενο των όρων: «Παγκοσμιοποίηση στην εκπαίδευση» «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση»;
- ποιες αρχές και αξίες πρέπει να διαπνέουν ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα;
- ποια η σχέση ανάμεσα στην πραγματικότητα της πολυπολιτισμικότητας και στο ζητούμενο της διαπολιτισμικής προσέγγισης της εκπαίδευσης;

Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση

Αν οι προηγούμενες αρνητικές διαπιστώσεις είναι ορθές, οι συνέπειες για τη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πραγμάτων και γενικότερα των πολιτισμικών και μορφωτικών διαδικασιών στο σύγχρονο κόσμο προδιαγράφονται τεράστιες. Συγκεκριμένα: Ο περιορισμός των εξουσιών του κράτους θα έχει ως συνέπεια την απώλεια του ουσιαστικού ελέγχου της εκπαίδευσης από αυτό. Επίσης, η σύγκλιση των εκπαιδευτικών συστημάτων αναφορικά με την οργάνωση, τη λειτουργία, τους στόχους, το μορφωτικό περιεχόμενο των προγραμμάτων διδασκαλίας θα έχει ως βάση μια παγκόσμια κοινή κατεύθυνση. Αν γίνει όμως κάτι τέτοιο, πού πάει η πολιτισμική φυσιογνωμία κάθε χώρας; Σε κάθε κοινωνία, ως γνωστόν, υπάρχουν διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία για την εκπαίδευση κάθε λαού και οι δομές και οι λειτουργίες κάθε εκπαιδευτικού συστήματος ποικίλουν. Οι διαφορές, για παράδειγμα, ανάμεσα σε συγκεντρωτικά και αποκεντρωτικά συστήματα, ανάμεσα σε εθνικά και ομοσπονδιακά είναι σημαντικές. Η παραπάνω άποψη ενισχύεται και από το γεγονός ότι ακόμη και στην Ενωμένη Ευρώπη δεν υπάρχει κοινή Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Υπενθυμίζεται ότι στη συνθήκη της Ενωμένης Ευρώπης από το 1992 συμπεριλαμβάνεται και η εκπαίδευση, ωστόσο δεν κατέστη δυνατή ακόμη η διαμόρφωση κοινής Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία δεν μπορεί να υποστηριχθεί σοβαρά η παγκοσμιοποίηση στην εκπαίδευση υπό την έννοια της παγκόσμιας εξομίωσης και του εξισωτισμού σ' όλο το φάσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Θα μπορούσε να προσθέσει κανείς ότι και στην Ανώτατη Εκπαίδευση η παγκοσμιοποίηση υπό τη μορφή, με την οποία αναφέρεται, είναι πολύ αμφίβολο αν μπορεί να γίνει εφικτή. Πρόσφατες μελέτες υποστηρίζουν ότι οι πολιτικές για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση είναι εθνικά προσδιορισμένες κι ακόμη ότι τα πανεπιστήμια παραμένουν εθνικά ή περιφερειακά αλλά όχι διεθνή. Άλλες μελέτες αναφέρουν διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα και δείχνουν ότι το κράτος είναι υπεύθυνο για τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, ελέγχει τις εκπαιδευτικές διαδικασίες και παραμένει ρυθμιστής της κατάστασης της εκπαίδευσης παρά τις τάσεις αποκέντρωσης. Αν τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών συνδυαστούν με όσα αναφέραμε προηγουμένως θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι η παγκοσμιοποίηση δεν μπορεί να διαμορφώνει τα εκπαιδευτικά συστήματα σ' ένα σχήμα που θα τείνει να επιβληθεί παγκόσμια. Με άλλα λόγια μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον δεν θα μπορέσει η εκπαίδευση να αναπτύξει τα χαρακτηριστικά εκείνα των ατόμων που καθιστούν τη μοναδικότητα κάθε λαού.

Έχουμε τη γνώμη ότι στην εκπαίδευση παγκοσμιοποίηση σημαίνει κάθε εκπαιδευτική προσπάθεια, η οποία έχει ως στόχο την ενδυνάμωση του διεθνούς προσανατολισμού της γνώσης και της συμπεριφοράς. Η εκπαίδευση δηλαδή θα πρέπει να αποβλέπει στη δημιουργία μιας πολυπολιτισμικής προσέγγισης, η οποία θα προωθεί την αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των διάφορων λαών και θα διαμορφώνει ένα κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα

άτομα θα μπορούν να συνυπάρχουν και να αποδέχονται με ευρύτερη ανεκτικότητα κάθε πολιτισμική διαφοροποίηση. Αυτό συνεπάγεται ότι η εκπαιδευτική πολιτική θα πρέπει να εξετάζεται σε διεθνές επίπεδο με στόχο την πολυμορφία και τη διαπολιτισμικότητα στο πλαίσιο της αυτονομίας και της ακαδημαϊκής ελευθερίας των ενδιαφερομένων φορέων της εκπαίδευσης. Η διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση υπονοεί την αλληλεπίδραση, την αμοιβαιότητα, την αλληλεγγύη, τη συνεργασία, την αναγνώριση και την αποδοχή των ατόμων και των ομάδων, του τρόπου με τον οποίο ενεργούν και της διαφοράς την οποία έχουν. Σύμφωνα με αυτά η διαπολιτισμική διάσταση δίνει σοβαρές προεκτάσεις στη διαδικασία της πολυπολιτισμικής προσέγγισης της παιδείας σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι γενικά παραδεκτό ότι τα άτομα παγκόσμια προέρχονται από διαφορετικό κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον κατά συνέπεια εκτιμούν και ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο την πραγματικότητα. Με αυτή τη διαφορετικότητα θα πρέπει να μάθει να ζει ο σύγχρονος άνθρωπος σε μια κοινωνία με εμφανείς πολιτισμικές τάσεις. Αυτήν την προσέγγιση ο G. Holf την περιγράφει ως μια νέα μορφή συμβίωσης στην οποία «ξένες συνήθειες αναγνωρίζονται, η πολυγλωσσία θεωρείται αυτονόητη και επιδιώκεται η επαφή των ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο».

Ο ρόλος της εκπαίδευσης μέσα σε ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον υπ' αυτήν την οπτική γωνία, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την προώθηση μιας παιδείας της πολυμορφίας με διαπολιτισμικές διαστάσεις. Η δυναμική μιας τέτοιας παιδείας έχει ως στόχο «να αφυπνίσει και να καλλιεργήσει τη συνείδηση και τον αναστοχασμό για την κοινωνική πολυμορφία» και να αναχαιτίσει την τάση της παγκοσμιοποίησης για πολιτισμική εξομοίωση. Η διατήρηση εθνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας κάθε λαού, θα πρέπει να παραμείνει βασική αρχή της παγκοσμιοποίησης, ο βασικός ρυθμιστής πράξεων και ενεργειών.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η παγκοσμιοποίηση δεν θα πρέπει να πάρει το χαρακτήρα του εξισωτισμού των πάντων και της ισοπεδωτικής ενσωμάτωσης ειδικότερα στο χώρο της εκπαίδευσης. Για την Ελληνική Παιδεία πιστεύουμε ότι, πέρα από την παγκόσμια συνεργασία των λαών στο πλαίσιο της οικονομίας και της επιστήμης, θα πρέπει να διατηρήσει την καλλιέργεια των πολιτιστικών της χαρακτηριστικών (γλώσσα, κουλτούρα, παραδόσεις) και να προστατεύσει τις πολιτιστικές της ιδιαιτερότητες, οι οποίες την κάνουν μοναδική στην μακραίωνη πορεία της.

Του Γεωργίου Ε. Αραβανή, Αναπληρωτή Καθηγητή του Πανεπιστημίου Κρήτης

Η Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης

Η νέα Ευρώπη χρειάζεται νέα μορφή εκπαίδευσης. Η όλο και στενότερη ένωση των λαών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο αν οι πολίτες κατανοήσουν την πολιτική, πολιτιστική κοινωνική και οικονομική ζωή στα άλλα κράτη - μέλη. Η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης αποτελεί, επομένως, αναπόσπαστο τμήμα της παιδείας των αυριανών Ευρωπαίων πολιτών. Ωστόσο, η προσπάθεια προσέγγισης λαών οι οποίοι έχουν τις ίδιες πολιτιστικές καταβολές, αλλά διαφοροποιούνται, λόγω ποικίλων συνθηκών, στον τρόπο έκφρασής τους, πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη κάποιες βασικές παραμέτρους. Μια βασική παράμετρος είναι εκείνη του εθνικού χαρακτήρα κάθε χώρας. Το κοινό πρότυπο που αναζητά η Ευρώπη για να ενωθεί μέσω αυτού, δεν πρέπει να βρίσκεται σε αντίθεση μ' εκείνο που υπαγορεύεται από τις ιδιαίτερες πολιτιστικές, ηθικές, θρησκευτικές και κοινωνικές αξίες του κάθε λαού. Άρα, η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στη διδακτική πράξη πρέπει να γίνει διακριτικά και όχι σε βάρος των αρχικών σκοπών και στόχων που θέτει ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Μια άλλη, εξίσου βασική παράμετρος, σχετίζεται με τη διδακτική πράξη. Οι επιζητούμενοι διδακτικοί στόχοι θα πρέπει να υλοποιηθούν σεβόμενοι αφενός τα σύγχρονα παιδαγωγικά δεδομένα και αφετέρου τις κοινωνικές ανάγκες της εποχής. Η Ευρώπη, ως σύστημα αρχών και αξιών και όχι μόνο ως νομικό πρόσωπο ή οικονομικό όργανο, θα πρέπει να μελετηθεί σφαιρικά. Μια τέτοια θεωρητική θεμελίωση παραπέμπει σ' ένα μοντέλο εισχώρησης και εφαρμογής της έννοιας «ευρωπαϊκή διάσταση» στη διδακτική πράξη και πρακτική, το οποίο βασίζεται

κυρίως στη διάχυση όρων και ειδών που σχετίζονται με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, στα προγράμματα διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Η ευρωπαϊκή διάσταση, ως γνώση τόσο των κοινοτικών οργάνων και θεσμών όσο και των ιστορικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών και γλωσσικών εκείνων στοιχείων που συνδέουν τα ευρωπαϊκά κράτη, δεν μπορεί να νοηθεί ως αυτόνομα διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο. Σε μια τέτοια περίπτωση η διάσταση αυτή θα έχανε την έννοια και τη λειτουργικότητά της. Η διαμόρφωση ευρωπαϊκής συνείδησης δεν μπορεί να αποτελέσει θέμα ιδιαίτερης διδασκαλίας. Η συνείδηση δεν διδάσκεται. Διαμορφώνεται. Η διαμόρφωση αυτή προκύπτει από την ευαισθητοποίηση διαφόρων πτυχών της προσωπικότητας και την προβολή των κατάλληλων παραμέτρων και θεωρείται επιτυχημένη, όταν συντρέχει και το ανάλογο διδακτικό κλίμα. Άρα, η ευρωπαϊκή διάσταση θεωρείται ως λειτουργικότερη και αποδοτικότερη, αν παρουσιαστεί και διδαχθεί ως σύνθετη έννοια μέσω διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Η διάχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στα αναλυτικά προγράμματα των μαθημάτων τα οποία διδάσκονται οι νέοι της Ευρώπης, φαίνεται να είναι ο πιο ασφαλής και αποτελεσματικός τρόπος δημιουργίας μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Παρέχοντας στους μαθητές γνώσεις σχετικές με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη - μέλη και τις κοινές καταβολές τους μέσα από μαθήματα όπως η Ιστορία, η Γεωγραφία, η Γλώσσα, οι Κοινωνικές Επιστήμες, πετυχαίνεται η προβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως «όλου». Η κατανόηση της αδιαίρετης ενότητας του «όλου» θα οδηγήσει στη διαμόρφωση συνειδητοποιημένων Ευρωπαίων πολιτών. Σημαντικό παράγοντα στη διαδικασία προετοιμασίας των πολιτών αυτών αποτελεί ο εκπαιδευτικός. Μόνο ο άρτια επιστημονικά καταρτισμένος εκπαιδευτικός, ο οποίος διακατέχεται από τις αξίες της ελευθερίας και της ισότητας, θα μπορέσει να θέσει γερά θεμέλια για την Ενωμένη Ευρώπη και να «μυήσει» τους μαθητές του στους πνευματικούς θησαυρούς της.

Από το βιβλίο του Αντ. Κ. Δανασσή - Αφεντάκη, «Εισαγωγή στην Παιδαγωγική, τ. Γ' Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Αθήνα 1995, σς. 217-219)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

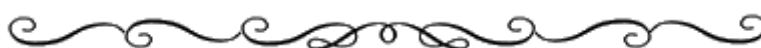
Για το πρώτο κείμενο: Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση

- Υπάρχει δυνατότητα σύγκλισης των εκπαιδευτικών συστημάτων - ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης - αναφορικά με την οργάνωση, τη λειτουργία, τους στόχους, το περιεχόμενο;
- **Οι στόχοι μιας κοινής εκπαιδευτικής** πολιτικής πρέπει να είναι η πολυμορφία και η διαπολιτισμικότητα (αλληλεπίδραση, αμοιβαιότητα, αλληλεγγύη, συνεργασία, αναγνώριση, αποδοχή ομάδων και της διαφορετικότητας).
- «Σήμερα εντούτοις το ζητούμενο για κάθε πολυπολιτισμική κοινωνία δεν είναι μια εκπαίδευση για κάθε εθνική ομάδα αλλά μια εκπαίδευση κοινή για όλους, η οποία να ανταποκρίνεται στις πολυπολιτισμικές και πολυγλωσσικές συνθήκες και απαιτήσεις της κοινωνίας. Πιο απλά το ζητούμενο είναι η μετάβαση από μια εκπαίδευση για αλλοδαπούς στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Είναι προφανές ότι μια τέτοια μετάβαση θέτει τις δικές της προϋποθέσεις και λειτουργεί μόνο υπό συγκεκριμένους όρους. Πρωτίστως προϋποθέτει την ισότιμη αντιμετώπιση των διαφορετικών πολιτισμών.» Ι. Πυργιωτάκης
- Προϋποθέσεις για την αποτελεσματική λειτουργία του διαπολιτισμικού σχολείου:
 - ✓ Αποβολή ρατσιστικής αντιμετώπισης των αλλοδαπών εκ μέρους των καθηγητών. Προς την κατεύθυνση αυτή η παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων θα είχε πολλαπλά οφέλη.
 - ✓ Στάση αξιοπρέπειας προς τους μαθητές διαφορετικής θρησκείας και γενικότερα διαφορετικών πολιτιστικών καταβολών από την πλευρά των μαθητών. Οι τελευταίοι πρέπει να διάκινται φιλικά και όχι εχθρικά προς τους αλλοδαπούς. βέβαια, αυτό προϋποθέτει τη μετάδοση του πνεύματος κοσμοπολιτισμού από τη διδασκαλική κοινότητα στα πλαίσια της διαπολιτισμικής αγωγής στο χώρο του σχολείου.
 - ✓ Όμως, και οι αλλοδαποί μαθητές έχουν υποχρεώσεις όταν εισέρχονται στο νέο σχολικό περιβάλλον. Η ομαλή συμβίωσή με έλληνες μαθητές στον ίδιο σχολικό χώρο και η δημιουργική συνεκπαίδευση απαιτούν κάποιου είδους ανεκτικότητα προς τον πολιτισμό των Ελλήνων. Η αποδοχή των αξιών τους, των ηθικών αντιλήψεών τους, των εθίμων τους αλλά και ο γενικότερος σεβασμός για τη χώρα που τους υποδέχτηκε δεν μπορούν να αποσιωπηθούν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Για το δεύτερο κείμενο: Η Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης

- Η χάραξη μακροπρόθεσμης εκπαιδευτικής πολιτικής μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών είναι επιβεβλημένη.
- Ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα πρέπει να σέβεται τις παραπάνω αρχές αλλά και να εξασφαλίζει τη διατήρηση της ιδιαιτερότητας κάθε λαού.
- Η ευρωπαϊκή διάσταση δεν είναι απλή υπόθεση και δεν υλοποιείται με την καθιέρωση ενός ξεχωριστού μαθήματος στο σχολείο. Πρέπει να διαχέεται σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα με στόχο τη διαμόρφωση της κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης.
- Πρακτικοί τρόποι υλοποίησης αυτής της πολιτικής:
- Η καλλιέργεια των στοιχείων που ενώνουν τους δυτικοευρωπαίους μέσω της διδασκαλίας κάποιων μαθημάτων (πχ: συγγραφή βιβλίου ιστορίας που δεν πυροδοτεί το μίσος μεταξύ των λαών), οι ανταλλαγές μαθητών και φοιτητών για την ανάπτυξη άμιλλας σε διάφορα επιστημονικά πεδία πρέπει να συμπεριληφθούν στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Αντιθέτως, η εθνικιστική παιδεία που καλλιεργεί τη μισαλλοδοξία, την εθνική έπαρση, την ανεδαφική λατρεία της παράδοσης δεν έχουν θέση στο πολυκεντρικό αύριο των ευρωπαϊκών χωρών.
- Επομένως, είναι επιτακτική ανάγκη η εμπέδωση της εξής αλήθειας: Η παιδεία αποτελεί συνεκτική δύναμη η οποία μπορεί να αποδυναμώσει τις πολιτισμικές αντιπαραθέσεις όταν οργανωθεί με καλομελετημένο σχεδιασμό.

Το σύγχρονο σχολείο

Προβλήματα του σύγχρονου σχολείου/ της εκπαίδευσης:

- Δεν υπάρχει μακροπρόθεσμο οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα, αφού κάθε φορά αλλάζει με την εκάστοτε εξουσία/έλλειψη πολιτικής βούλησης
- Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν ανταποκρίνεται στις σημερινές ανάγκες και απαιτήσεις:
 - η αναντιστοιχία του περιεχομένου της εκπαίδευσης με τις ανάγκες (κοινωνικοοικονομικές, τεχνολογικές, πολιτισμικές) της χώρας μας
 - αναποτελεσματική διδασκαλία του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού / μη προετοιμασία των νέων για την ομαλή ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία αφού δε βοηθούνται οι μαθητές στην επιλογή του επαγγέλματος ανάλογα με τις κλίσεις τους και τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας ⇒ αύξηση των πτυχιούχων ανέργων
- Στόχοι εκπαιδευτικού συστήματος
 - είναι τεχνοκρατικά και όχι ανθρωπιστικά προσανατολισμένοι ⇒ βάρος σε θετικά γνωστικά αντικείμενα ενώ οι θεωρητικές - ανθρωπιστικές επιστήμες υποβαθμίζονται. Ειδικότερα, κατευθύνσεις όπως: η πληροφορική, η πυρηνική φυσική, η βιοτεχνολογία, η επιστήμη του περιβάλλοντος υπερέχουν έναντι της ιστορίας, της φιλοσοφίας, της γλώσσας που αντιμετωπίζονται απαξιωτικά. Έτσι, η μαθητική κοινότητα δε γίνεται κοινωνός πολύπλευρης παιδείας αλλά στρέφεται στη μονομέρεια, στη μονολιθικότητα, τον ωφελιμισμό και τη χρησιμοθηρία. Η εκπαίδευση παράγει στελέχη - επιστήμονες - τεχνοκράτες.
- Διδάσκοντες
 - ελλιπής κατάρτιση των καθηγητών - ανεπαρκής επιμόρφωσή τους
 - ο καθηγητής που απλώς εκπληρώνει το ρόλο του διδάσκοντα και όχι του παιδαγωγού δεν υπηρετεί ιδανικά
 - διδακτικός μονολιθισμός και αυθεντία δασκάλου
- Ανεπάρκεια υλικοτεχνικής υποδομής
 - ανεπαρκής εξοπλισμός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων - παλαιά κτίρια
 - μη ανανέωση και εκσυγχρονισμός των υπάρχουσων βιβλιοθηκών
 - απουσία εργαστηρίων για όλα τα μαθήματα
 - μικρός αριθμός Η/Υ
 - οι παλαιοί χώροι άθλησης
 - έλλειψη χώρων δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας
- Περιεχόμενο και μεθοδολογία διδασκαλίας
 - εξετασιοκεντρικό και χρησιμοθηρικό σύστημα - βαθμοθηρία- παραπαιδεία
 - στείρα/μηχανιστική απομνημόνευση/αποστήθιση ⇒ μη ανάπτυξη προβληματισμού και στοχασμού
 - έμφαση στην ποσότητα κι όχι στην ποιότητα της γνώσης
 - η νέα γνώση παρέχεται έτοιμη προς «κατανάλωση» από τον καθηγητή
 - αναχρονιστικές μέθοδοι διδασκαλίας - δασκαλοκεντρική
 - μη χρήση εποπτικών μέσων (διαφάνειες, βίντεο κλπ), ΗΥ και διαδικτύου
 - ξεπερασμένες γνώσεις ⇒ εκπαίδευση για το παρελθόν κι όχι το μέλλον
 - απωθητικά και δυσνόητα βιβλία - δικτατορία ενός βιβλίου (**homines unius libri**)
 - έλλειψη προγραμμάτων σπουδών που αφορούν την υγεία, το περιβάλλον...
- Έλλειψη ευρωπαϊκής διάστασης
 - παρατηρητής ευρωπαϊκών εξελίξεων
 - καθυστερημένη εφαρμογή δοκιμασμένων εκπαιδευτικών τακτικών και μη προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες του τόπου

- **υποβαθμισμένη πολιτική αγωγή**

- οι τυπικές και μη τακτικές συνεδριάσεις των ΜΣ και των ΚΜΣ
- η συζήτηση ζητημάτων άνευ ουσίας, όπως η διοργάνωση χοροεσπερίδων- εκδρομών
- μη ανάληψη πρωτοβουλιών και ευθυνών που αφορούν στην εύρυθμη λειτουργία της «μικρής κοινωνίας» του σχολείου.

- **μαθητικός χουλιγκανισμός**

- σπάσιμο τζαμιών, θρανίων, η καταστροφή των βιβλίων στον προαύλιο χώρο, η άσκηση βίας

Τρόποι αντιμετώπισης των πιο πάνω προβλημάτων και εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης:

- Αλλαγή, εκσυγχρονισμός και προσαρμογή εκπαιδευτικού συστήματος στα νέα δεδομένα της εποχής λόγω της ιλιγγιώδους επιστημονικής προόδου, της παγκοσμιοποίησης της γνώσης και της οικονομίας
- Νέα αναλυτικά προγράμματα.
- Συμβολή εκπαίδευσης στη διαμόρφωση μιας παιδείας ανθρωπιστικής ⇒ καλλιέργεια κριτικής σκέψης, προσωπικότητας, ευαισθησίας, ανθρωπιάς, ηθικών αξιών, προτύπων και ιδανικών, φαντασίας, κλίσεων.
- Οι προκλήσεις της εποχής απαιτούν εργαζόμενους οι οποίοι να είναι επινοητικοί, δημιουργικοί, υπεύθυνοι, ευπροσάρμοστοι, να διαθέτουν διανοητική ευελιξία, αποτελεσματικότητα, να συνδυάζουν σύνθετες γνώσεις κατά την εκτέλεση της εργασίας τους ⇒ συνδυασμός τεχνοκρατικής και ανθρωπιστικής εκπαίδευσης (ολοκλήρωση προσωπικότητας).
- Το εκπαιδευτικό σύστημα να γίνει ευέλικτο, ανταγωνιστικό, παρέχοντας ευρύτερες γνώσεις και ικανότητες (επικοινωνίας, αυτομάθησης)
- δημοκρατικό σχολείο, διάλογος, διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης
- εκσυγχρονισμός και επιστημονικότητα
- μαθητοκεντρική διδασκαλία, ενεργητικές μέθοδοι (διερευνητική, συνεργατική, αξιοποίηση τεχνολογίας κ.α.) που ωθούν την αυτενέργεια του μαθητή και αναπτύσσουν το διάλογο.
- Αντικατάσταση σχολικών εγχειριδίων και προγραμμάτων σπουδών με άλλα που θα ανταποκρίνονται στα σύγχρονα επιτεύγματα και στις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις.
- Απαραίτητη η υλικοτεχνική υποδομή: βιβλιοθήκες, αμφιθέατρα, εργαστήρια, αίθουσες δημιουργικής απασχόλησης, γήπεδα, γυμναστήρια κ.ά.
- Αναβάθμιση εκπαιδευτικού, συνεχής επιμόρφωση, αυτομόρφωση. Να αναθεωρήσει τον παραδοσιακό του ρόλο, να είναι ανοικτός, ευέλικτος, να εμπυχώνει, να συνεργάζεται, να ενθαρρύνει και να καθοδηγεί το μαθητή στην αναζήτηση της γνώσης και των πληροφοριών που χρειάζεται. Να έχει ουσιαστική σχέση και να σέβεται τους μαθητές και τις ιδιαιτερότητές τους.
- Χρήση των υπολογιστών και γνώση της πληροφορικής, αφού η τεχνολογία κυριαρχεί παντού. Πρόσβαση σε οπτικοακουστικά μέσα που σημαίνουν άμεση πρόσβαση στην πληροφόρηση.

- Καθολική εκπαίδευση, χωρίς διακρίσεις, πολυπολιτισμική, αυτό προϋποθέτει γλωσσομάθεια, ανοχή στη διαφορετικότητα και στον πολυπολιτισμό, πνεύμα συνεργασίας και συναδέλφωσης
⇒ καλλιέργεια διεθνιστικής συνείδησης.
- Καλύτερη λειτουργία επαγγελματικού προσανατολισμού, αξιοποίηση κλίσεων μαθητών και προσανατολισμός σε επαγγέλματα που θα βρίσκουν εργασία
- αποδέσμευση σχολείου από εισαγωγικές στα πανεπιστήμια.
- Η καλλιέργεια γόνιμου διαλόγου, η ανάπτυξη του αισθήματος αλληλεγγύης μεταξύ των μαθητών, η κοινή προσπάθεια για την επίτευξη ενός στόχου, η αρμονική συνεργασία μαθητών και καθηγητών για την ισχυροποίηση του συμβουλίου των εκπροσώπων των μαθητών θα καλλιεργούσαν την πολιτική συνείδηση των παιδιών. Μόνο έτσι το σχολείο θα μετατρεπόταν σε φυτώριο δημοκρατικών ιδεών.
- Πολιτική βούληση και κονδύλια για την εκπαίδευση, ώστε να προωθηθεί και υλοποιηθεί άμεσα η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση.
- Απαιτείται η άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων με **ενιαία εκπαιδευτική πολιτική των ευρωπαϊκών χωρών.**